

Nr 50.

Ankom till riksdagens kansli den 30 mars 1933 kl. 4 e. m.

*Utlåtande med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående
anslag för de statsunderstödda växtförädlingsanstalterna.
(1:a avd.)*

I en till riksdagen den 3 februari 1933 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition nr 104 har Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen att

1) för uppehållande av Sveriges utsädesförenings verksamhet för budgetåret 1933/1934 under nionde huvudtiteln anvisa ett extra anslag av 224,000 kronor; samt

2) för uppehållande av växtförädlingsverksamheten å Weibullsholm för budgetåret 1933/1934 under nionde huvudtiteln anvisa ett extra anslag av 65,000 kronor.

Beträffande utredningen i ärendet hänvisas till berörda statsrådsprotokoll.

Av 1930 års riksdag (skr. nr 321) begärdes utredning rörande den statsunderstödda växtförädlingsverksamheten. Genom skrivelse den 14 mars 1930, nr 271, hade Kungl. Maj:t underställt riksdagen ett förslag till förnyat avtal mellan Sveriges utsädesförening och allmänna svenska utsädesaktiebolaget, avsett att gälla för viss tid efter den 30 juni 1930. I sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 71 uttalade jordbruksutskottet — jämte det utskottet förordade, att avtalet skulle gälla under tre år intill den 1 juli 1933 — att utskottet förutsatte, att Kungl. Maj:t skulle under tiden för omförmälda avtals giltighet låta verkställa den närmare utredning, som vore erforderlig för ett säkrare bedömande av betingelserna för att kunna på ett för den till största delen med statsmedel uppehållna utsädesföreningen och för den växtodlande allmänheten så ekonomiskt fördelaktigt sätt som möjligt i marknaden utföra från föreningen utgående nya sorter och stammar. Vid utredningen borde jämväl undersökas annan eventuellt möjlig utväg för förädlingsmaterialets utnyttjande än den för närvarande anlitade ävensom huruvida icke nya grunder för beräkning av statsbidraget till föreningen kunde tillämpas; och ifrågasatte utskottet, om icke, i stället för ett årligen med ledning av uppgjord stat beräknat belopp, kunde utgå ett lämpligt avvägt fixerat anslag, varmed föreningen hade att räkna vid den årligen återkommande planläggningen

av dess verksamhet. Utskottet förväntade, att det förslag härutinnan, vartill den förutsatta utredningen kunde komma att leda, förelades senast 1932 års riksdag, på det att riksdagen i god tid före avtalstidens utgång kunde taga ställning till frågan. I samband med utredningen borde enligt utskottets mening givetvis även komma i betraktande, vilken ställning den andra statsunderstödda växtförädlingsanstalten, Weibullsholm, ur statens synpunkt lämpligen borde intaga. Likaledes syntes böra uppmärksammas dessa båda anstalters inbördes ställning.

Den 28 augusti 1930 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla tre utredningsmän att verkställa den av riksdagen begärda utredningen. De på grund härav tillkallade utredningsmännen (*växtförädlingsutredningen*) avlämnade den 10 december 1931 betänkande rörande den statsunderstödda växtförädlingsverksamheten. Beträffande verksamheten vid Svalöv föreslogos omfattande organisationsändringar. Utsädesföreningens växtförädling och utsädesbolagets exploatering av föreningens produkter skulle sammanföras under gemensam ledning, därvid den samfällda verksamheten skulle bedrivas antingen av ett enskilt affärsföretag, som skulle arrendera den till övertagande av staten ifrågasatta för växtförädlingen använda och av föreningen nu ägda egendomen vid Svalöv, eller av ett utav staten bildat aktiebolag, som avsågs att förvärva såväl utsädesföreningens som utsädesbolagets egendom. Av de nuvarande filialerna skulle, enligt förslaget, två utökas till fullständiga växtförädlingsstationer och vissa av de övriga ombildas till s. k. sortprövningsanstalter. Vidkommande Weibullsholm skulle växtförädlingsverksamheten organiseras efter enahanda huvudgrunder som vid Svalöv. Officiell sortprövning samt kontroll över försäljningen av de statsunderstödda växtförädlingsanstalternas förädlingsprodukter skulle åstadkommas.

I avgivna *remissyttranden* av myndigheter m. fl. rön te utredningsmännens förslag, särskilt rörande omorganisationen av verksamheten vid Svalöv, gensagor från så gott som alla håll. I yttrandena förordades i allmänhet en förnyad utredning i syfte att inom den nuvarande organisationens ram ernå en tillfredsställande lösning av de särskilda spörsmål, som angivits i jordbruksutskottets utlåtande nr 71/1930.

Vid avlåtandet till riksdagen av *propositionen den 11 mars 1932, nr 199*, angående anslag för de statsunderstödda växtförädlingsanstalterna anförde dåvarande departementschefen till statsrådsprotokollet, bland annat, att med hänsyn till de framkomna divergerande åsikterna spörsmålet borde göras till föremål för fortsatta överväganden samt att, innan ett slutligt ställningstagande skedde till frågan om nämnda verksamhets organisation, ett alternativt förslag borde upprättas avseende frågans lösning inom den nuvarande organisationens ram.

I sitt över nämnda proposition avgivna, av 1932 års riksdag godkända

utlåtande nr 52 uttalade jordbruksutskottet, att utskottet ansåge sig icke böra frångå vad utskottet 1930 uttalat om riktlinjerna för utredningen angående växtförädlingsanstalterna. Utskottet hade emellertid intet att erinra mot att en närmare undersökning gjordes med avseende jämväl å den av departementschefen alternativt antydda linjen i syfte att underlätta Kungl. Maj:ts slutliga ställningstagande till spørsmålet i fråga. Utskottet hölle dock före att, hur än den statsunderstödda växtförädlingsverksamheten i övrigt kunde komma att organiseras, statsunderstödet borde till vederbörande utgå i form av ett lämpligt avvägt, för en viss följd av år bestämt anslag, med hänsyn vartill växtförädlingsverksamheten för varje år borde planläggas. Då gällande avtal mellan utsädesaktiebolaget och utsädesföreningen utlöpte den 30 juni 1933, ville utskottet framhålla angelägenheten av att den fortsatta beredningen av frågan om förevarande båda växtförädlingsanstalters blivande organisation så inriktades, att proposition i ämnet kunde föreligga till behandling redan vid början av 1933 års riksdag.

Vid uppgörande av *Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag* rörande växtförädlingsverksamhetens fortsatta stödjande har departementschefen räknat med de båda växtförädlingsanstalterna vid Svalöv och vid Weibullsholm såsom självständiga och av varandra oberoende företag båda understödda med statsmedel.

Vidkommande *växtförädlingsverksamhetens vid Svalöv* organisation förutsätter Kungl. Maj:ts förslag ett bibehållande tillvidare av utsädesföreningen och utsädesbolaget. Departementschefen har i detta avseende anfört, att den statsfinansiella situationen, som i hög grad försämrats, sedan växtförädlingsutredningens betänkande avgavs, icke torde medgiva de uppoffringar från statens sida såväl i engångskostnader som ökade årsanslag, som ett realiserande av utredningsmännens förslag skulle innebära. Vidkommande utsädesföreningens utgifter har i ärendet framlagts ett förslag till normalstat slutande å tillhoppa 303,000 kronor. Vid denna beräkning har hänsyn tagits till behovet av en viss utvidgning av verksamheten vid Ultunafilialen och Västernorrlandsfilialen. För dessa två filialer har sålunda räknats med en årlig kostnad av 11,600 respektive 8,500 kronor, under det att utgifterna för en var av de övriga sex filialerna upptagits till 6,000 kronor. Nämnda normalstatförslag har synts departementschefen böra hava till uppgift att vara underlag vid bedömandet av storleken av det årliga statsanslag, som bör utgå till föreningen. Nämnda belopp borde sålunda enligt departementschefens mening vara normerande för föreningens verksamhet under en treårsperiod. Av samma belopp skall enligt propositionen viss del bestridas av utsädesbolaget. I sådant avseende har efter under lantbruksstyrelsens ledning förda förhandlingar mellan utsädesföreningen och utsädesbolaget enighet nåtts

om ett i statsrådsprotokollet återgivet nytt avtal, till vilket utskottet får hänvisa, avsett att under förutsättning av Kungl. Maj:ts godkännande gälla under fem år räknat från och med den 1 juli 1933. Vad som vid en jämförelse med det gällande avtalet är särskilt att taga i betraktande är den ersättning som bolaget enligt 11 § skall utgiva till föreningen för övertagande av föreningens varor. Liksom hittills skall en årlig grundavgift av 60,000 kronor utgå. I avseende å tilläggsavgiften, som beräknas på grundval av omsättningens storlek, har ernåtts en förbättring ur föreningens och i sista hand statens synpunkt. Medan tilläggsavgiften enligt nuvarande avtal utgår med 2 procent av den del av den årliga försäljningssumman för föreningens originalvaror, som överskjuter 1,500,000 kronor, kommer tilläggsavgiften enligt det nya avtalet att utgå dels med 2 procent av den del av nyssnämnda försäljningssumma, som överstiger 500,000 kronor, dels ock med 1 procent av det belopp, varmed den årliga försäljningssumman för efterodlingar överskrider 500,000 kronor. Detta torde enligt lantbruksstyrelsens beräkning komma att medföra en ökning av bolagets bidrag med inemot 20,000 kronor per år.

I fråga om kontrollen över utsädesbolagets utsädesvaror har enligt statsrådsprotokollet godkända överenskommelser träffats mellan dels statens centrala frökontrollanstalt och Sveriges utsädesförening, dels ock nämnda centralanstalt och allmänna svenska utsädesaktiebolaget, vilka överenskommelser avsåges att träda i kraft samtidigt som det nya avtalet mellan Sveriges utsädesförening och allmänna svenska utsädesaktiebolaget trädde i tillämpning.

Vid bestämmandet av statsanslaget till föreningen har departementschefen på sätt ovan nämnts ansett sig böra för närmaste treårsperiod utgå från ett årligt utgiftsbelopp — efter avdrag av vissa inkomster — av 303,000 kronor. Av lantbruksstyrelsens utredning framgår, att det för föreningen påräkneliga bidraget från utsädesbolaget torde komma att uppgå till ungefär 79,000 kronor per år. Med hänsyn härtill har departementschefen med understrykande av lantbruksstyrelsens uttalande om osäkerheten av de faktorer, som påverka nyssnämnda bidrags storlek, funnit ett årligt anslag till Sveriges utsädesförening av (303,000 — 79,000 =) 224,000 kronor vara lämpligt avvägt.

Vidkommande härefter *växtförädlingsanstalten vid Weibullsholm* torde böra erinras om följande.

Växtförädlingsverksamheten vid Weibullsholm omhänderhades tidigare av firman W. Weibull, men utövas numera av det i slutet av 1929 bildade W. Weibull aktiebolag, som övertagit firmans rörelse.

Bolagets verksamhet har enligt bolagsordningen till föremål att bedriva växtförädlings- och reproduktionsverksamhet, jordbruk, handels- och fabriksrörelse samt annan därmed förenlig verksamhet. Aktiekapitalet utgör 1,500,000 kronor, lika fördelat på tre delägare. Bolagets styrelse, som har sitt säte i Landskrona, består av fem personer. För gransk-

ning av styrelsens förvaltning och bolagets räkenskaper utses årligen två revisorer och lika antal suppleanter för dem.

Karakteristiskt för verksamheten vid Weibullsholm är, att såväl själva växtförädlingsarbetet som ock det merkantila exploaterandet av de förädlade utsädena och frövarorna bedrivs av en och samma organisation, nämligen av bolaget självt. Förädlingsverksamheten är dock så till vida skild från den merkantila delen av rörelsen, att för densamma föres särskild räkenskap. Ledningen av förädlingsverksamheten utövas liksom beträffande övriga rörelsegrenar av bolagets styrelse, som sålunder anställer och avlönar jämväl den vid förädlingsverksamheten sysselsatta personalen. Förädlingsarbetet bedrivs i stort sett efter enahanda metoder, som av utsädesföreningen vid Svalöv tillämpas; vissa skiljaktigheter förefinnas dock. Kontrollen över de av W. Weibull aktiebolag saluhållna utsädesvarorna utövas av bolaget självt. Den på laboratorieundersökningar grundade kontrollen utföres därvid av den till bolagets växtförädlingsanstalt anknutna frökontrollbyrån. Förekommande fältbesiktningar verkställas av vid förädlingsanstalten eller för bolagets övriga verksamhet anställda tjänstemän. Samtliga vid bolagets växtförädlingsanstalt framställda förädlingar och stammar av köksväxtfrö deltaga i stamförsöken vid Alnarps trädgårdars försöksverksamhet med köksväxter. Växtförädlingsverksamheten vid Weibullsholm bedrevs under mera än ett halvt sekel såsom fullkomligt privat företag. Statsbidrag till förädlingen beviljades först 1924 och då på grund av inom riksdagen väckta motioner. Sedermera hava för verksamhetens upprätthållande årligen beviljats ytterligare anslag, i regel efter förslag av Kungl. Maj:t. Anslagen hava beviljats med följande belopp, nämligen för budgetåret 1924/1925 med 100,000 kronor, 1925/1926 75,000 kronor, ett vart av budgetåren 1926/1927—1929/1930 50,000 kronor och ett vart av budgetåren 1930/1931—1932/1933 75,000 kronor.

Växtförädlingsutredningen hade till prövning förehaft spörsmålen, huruvida och under vilka förutsättningar fortsatt statsunderstöd bör tilldelas den vid Weibullsholm bedrivna växtförädlingsverksamheten.

Vidkommande denna fråga hade utredningsmännen i annat sammanhang betonat vikten av växtförädlingsverksamhetens fortsatta bedrivande samt densammas uppehållande vid hittillsvarande höga nivå. Att Weibullsholms växtförädlingsanstalt i icke ringa mån hittills bidragit till de ur jordbrukets och hela folkhushållningens synpunkt värdefulla resultaten av växtförädlingen, kunde icke bestridas. Då utredningsmännen därtill ansett sig kunna vitsorda, att med hänsyn till beskaffenheten av den vid Weibullsholm bedrivna växtförädlingsverksamheten förutsättningar föreläge för ytterligare värdefulla resultat, hade utredningsmännen för sin del icke tvekat uttala önskvärdheten av att förädlingsanstalten i fråga fortfarande måtte komma i åtnjutande av nödigt statsunderstöd. Utredningsmännen funne dock icke dylikt understöd böra tilldelas förädlingsanstalten under hittills tillämpade föreskrifter för understöds åtnjutande, vilka föreskrifter väsentligen åsyftat statsanslagens behöriga användning samt förädlingsverksamhetens upprätthållande i viss omfattning. Utredningsmännen hölle nämligen före att, då såsom nu åsyftades fråga bleve om en fortlöpande statlig understödsverksamhet, anordningar borde träffas för förädlingsverksamhetens frigörande i önskvärd mån från bolagets övriga verksamhet, varigenom möjlighet skulle beredas förädlingens ut-

öware till ett mot dennas uppgifter och betydelse svarande inflytande på förädlingsverksamhetens ledning. Utredningsmännen ansåge därför nödigt föreslå sådan organisatorisk förändring av förädlingsanstaltens ställning till bolaget, att densamma komme att bilda en fristående anstalt, som strängt avgränsades från bolagets övriga rörelse och i ekonomiskt hänseende grundades på särskild inkomst- och utgiftsstat. Förädlingsanstalten borde dock vara direkt underställd bolagets styrelse.

Departementschefen har för egen del anfört följande.

»Beträffande frågan om växtförädlingsverksamheten å Weibullsholm och villkoren för statsbidrag härför kan jag i huvudsak ansluta mig till de synpunkter, som anförts av växtförädlingsutredningen. Jag finner alltså verksamheten vara av den betydelse och art, att den alltjämt bör understödjas med statsanslag. I anslutning till vad granskningsnämnden ifrågasatt om nedsatt statsunderstöd åt enskilda företag vill jag förorda, att för verksamheten å Weibullsholm för nästa budgetår uppföres ett anslag, som med ungefär 15 procent understiger årets anslag, eller 65,000 kronor. Anslaget torde böra avse växtförädlingsverksamheten i dess helhet vid Weibullsholm.

Jag förutsätter, att W. Weibull aktiebolag vidtager åtgärder i syfte att, i den mån så ej redan skett, förverkliga vad växtförädlingsutredningen ifrågasatt om ett särskiljande i görligaste mån av förädlingsverksamheten från bolagets merkantila verksamhet. Med hänsyn till de väsentligt ökade kostnader för bolaget, som ett genomförande av den av lantbruksstyrelsen ifrågasatta statsplomeringen skulle medföra, anser jag mig ej nu böra förorda dylik kontrollanordnings införande såsom villkor för statsbidragets åtnjutande. I stället bör undersökas, huruvida icke annan, mindre utgiftskrävande men dock betryggande sortäktthetskontroll kan ernås, därvid den av bolaget ifrågasatta utvidgningen av den nu för grönsaksfrö tillämpade kontrollanordningen torde böra bliva föremål för övervägande. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att härom meddela de föreskrifter, som må befinnas böra ifrågakomma.»

Utskottet.

Med hänsyn till den stora betydelse växtförädlingsverksamheten även i fortsättningen kan beräknas komma att få för jordbruket och vårt land anser utskottet att denna verksamhet alltjämt bör verksamt understödjas av statsmakterna.

Vad som föreslagits i fråga om Svalövsanstalten har icke givit utskottet anledning till erinran. Genom att i propositionen förutsätta, att det föreslagna, i förenämnda normalstatförslag framräknade anslagsbeloppet skall gälla viss tid framåt, torde ock det förberörda av riksdagen uttalade önskemålet kunna bliva åtminstone i viss mån tillgodosett. Liksom departementschefen anser utskottet, att det varit önskvärt, att utsädesbolaget åtagit sig ett större bidrag till föreningen än som innefattas i det i propositionen intagna avtalet. Emellertid finner utskottet detsamma vara av beskaffenhet att böra av Kungl. Maj:t godkännas.

Utskottet anser sig även böra biträda Kungl. Maj:ts förslag vidkommande Weibullsholms växtförädlingsanstalt. Härvid förutsätter utskottet i likhet med departementschefen, att kontrollen över bolagets utsädesvaror bliver på ett betryggande sätt tillgodosedd.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må

1) för uppehållande av Sveriges utsädesförenings verksamhet för budgetåret 1933/1934 under nionde huvudtiteln anvisa ett extra anslag av 224,000 kronor; samt

2) för uppehållande av växtförädlingsverksamheten å Weibullsholm för budgetåret 1933/1934 under nionde huvudtiteln anvisa ett extra anslag av 65,000 kronor.

Stockholm den 30 mars 1933.

På jordbruksutskottets vägnar:

C. J. JOHANSSON.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Sederholm*, *N. August Nilsson*, *Granath*, *J. Fritiof Gustafson*, *David Hjalmar Pettersson*, *Dalberg*, *Elof B. Andersson* och *Henriksson*; samt

från andra kammaren: herrar *Johansson* i Uppmälby, *Hedlund* i Häste, *Uddenberg*, *Olsson* i Rödningsberg, *Andersson* i Löbbo, *Carlström*, *Liedberg* och *Gustafson* i Vimmerby.

Reservation

av herr *J. Fritiof Gustafson*.